

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE
Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

ADMINISTRACIÓ:

St. Bernat, 6, Pral. 2.^a
CIUTAT DE MALLORCA

Administrador: Juan Riutort.)

LA AURORA

¿A ON LA VENEN?

A Manacor: Ca-mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.

A Palma: Llibreria d'En Guasp Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d' En Francesc Ferrer, Sta. Eularia, 25.—Llibreria de N' Ernest Frau, Brossa.—Llibreria Amengual y Muntaner.

Surt cada di-sapte per donar ventim i altres erbes an es qui s'h' guany

Es Jocs Florals de la Premsa

Foren di-sapte passat. No en volguérem dir res, fins que los haurien fets. Sempre los considerarem un tir contra es bon sentit mallorquí. Perque així les consideraven ses personalitats capdals de ses Lletres Mallorquines, no volgueren presidir el Tribunal que havia de jutjar ses composicions que s'hi presentarien. Es promotors, se'n anaren a convidar, per que formàs part del Tribunal i mos tiràs un discurs des seus, un diputat com N'Alcalà Zamora, conegut llavò per sa seua betzerria contra es catalanisme, an el qual figuren es millors poètes i prosadors mallorquins. I, quant N'Alcalà Zamora no pogué venir, apellaren a N'Unamuno, que cap-lleva per aquí, que, si bé té suc de cervell i molt d'ingeni, sovint l'enfila per sa punta, i no li poren prendre formatat amb tantes de coses com de vegades se treu.

Arribà a la fi es dia des ditxosos *Jocs Florals de la Premsa*, que se feren an es *Teatre Principal*, essent en castellà es *Discurs des President* i es des *Mantenedor* i sa *Memoria des Secretari*. Sembla que no hi faltà gaire per no lletgir-s'hi cap de les produccions en mallorquí que havien tengut premi.

Ets autors premiats foren: Mestre Biel Atomar per una poesia castellana *A la Bandera*; D. Prudenci Rovira, secretari particular de D. Antoni Maura per una poesia castellana; D. Mari Verdguer per una altra idem; D. Andreu Caimari, seminarista, per tres poesies en català (tres premis); D. Sebastià Guasp, seminarista, per una poesia en català i una en castellà; D. Jusep Tous per tres poesies (una en castellà i dues en català); D. Jusep Rosselló per una en català; Mn. Llorens Riber per la *Vida del Bt. Ramón* en català; D. Benet Pons per una poesia en català i una prosa; D. Miquel Sarmiento per una contarella castellana; D. Adolf Vasquez, D. Andreu Barceló, D. Antoni Vidal i Vaquer, D. Miquel Ramis i Pons, Mn. Jusep Casadesús, Mn. Guillem Miralles, per diferents proses; D. Juan Linás per un bocet d'estatua del Bt. Ramón; D. Enric Sanchez per un bocet gravat en bronzo del mateix Beat.

Siga a tots els premiats l'enhorabona més coral.

Lo darrer de tot fou.

Es discurs de N'Unamuno

Diuen que resultà una pretxa lo més díbola-dàbola, que a uns feu riure i a altres moltes de ganas d'aixecar-se i deixar es *pretxador* en banda per sa partida de coses que enflocà, inconvenients, fora de lloc, sensa to ni so.

Entre altres coses, la va emprendre contra «un doctor en teologia, català de Mallorca, que fa nou anys *descubrí Alemanya*». No en coneixem cap de «doctor en teologia, català de Mallorca» que haja fet res d'aixó que diu N'Unamuno. Lo que coneixem és un Llicenciat «en teologia, català de Mallorca» que l'any 1907 feu un viatge de quatre mesos per Alemanya, Austria, Suïssa i Italia, i escrigué i publicà un libre de lo que havia vist i observat dins aquelles nacions, just amb s'idea d'entrete-

nir agradablement es seus lectors i aïcar-los dins es cervell coses de profit, però no amb sa pretensió de *descubrir Alemanya*, que li atribueix N'Unamuno, alsant-li un fals testimoni. ¿A on d'aquell libre se dedueix que s'autor se figuràs que negú d'Espanya sabia res d'Alemanya i que per això el' escrigués i publicàs tal libre? Això és lo que havia d'haver demostrat N'Unamuno, en lloc de just afirmar-ho gratuïtament. ¿O se figura aqueix senyor que aquí encara mos trobam an aquell temps del *Magister dixit* (es Mestre hu ha dit i que acal es cap tot lo mon!)?... Estam prou atrassats a Mallorca encara i per això sols acalam es cap davant sa raó.

I retregué es catedràtic de Salamanca allò que contà aquell Llicenciat «en Teologia, català de Mallorca» dins es seu libre sobre Alemanya, de que una vegada allà el feren parlar en Català i en castellà davant un catedràtic de l'Universitat de Halle i un catedràtic grec que, no sabien ni es Català ni es castellà, i aquells catedràtics trobaren es Català més armoniós i sonor que no es castellà, que els'e feu s'efecte d'aspre, sec i metàlic — No sabem per que retregué tot això N'Unamuno, ni quins comentarís hi feu. Si vol que hu sapiguem, ja hu dirà.

També sembla que diguè que es Català i es castellà foren dialectes molts de temps i que hu foren durant es sigles XVI, XVII, i XVIII. — Tenim verdadera curiositat de sebre per on e-hu du N'Unamuno per fer tal dita i com i a on la funda. Que hu digués just del català i tan sols en referencia an es sigles XVII i XVIII, quant sa llengua catalana literaria romangué abandonada i cada regió catalana prengué per son vent en materia de llengua, e hu com prendriem fins a un cert punt. En quant an es sigle XVI, ja veim més difícil que N'Unamuno pugja provar que s'unitat de llengua literaria catalana que reinà tant gloriosament a Catalunya, Balears i Valencia durant es sigles XIII, XIV i XV, quedàs desfeta tot d'una que entrà es XVI. Ja mos agradaria que es Catedràtic de Salamanca provàs de demostrar amb fets, no amb afirmacions gratuïtes, aqueix extrem de sa seua tesi. En quant an es castellà, encara mos vé més de nou sa dita de N'Unamuno. Que hagués dit que es castellà escrit des sigles XIII, XIV, XV i primeria des XVI era dialectal, que cada regió escrivia així com parlava, sensa cuidar-se gota de crear la llengua literaria una, e hu comprendriem perfectament; lo que no comprenem que hu diga des castellà des sigles XVII i XVIII i de la darrerria des XVI, quant s'influencia des Renaixament li imprimí un caràcter erudit i l'unificà extraordinariament. De totes maneres, més agradaria ferm veure com N'Unamuno fila totes aqueixes tesis seues, donant ses raons que té per posar-les, ja que no hem de creure que les pos a la babalana, — Deu t'afic! Deu t'aferr!

Una altra en feu de dita N'Unamuno, segons es text des discurs que li publicà dilluns *La Ultima Hora*, que també trobam ben gros que la fés, perque digué: «Ses llengües llatines de cada vegada s'assemblen més». — ¿En què se funda N'Unamuno per dir una tal cosa? No hu posa *La Ultima Hora* ni cap d'ets altres diaris que donaren compte des seu discurs; i és una llàstima perque això sí que mos agradaria veure-le-hi provar. Es que noltros sempre havíem cregut tot lo contrari, això és,

que aqueixes llengües, ses llengües sortides des llatí, com més anava, més se decantaven una de s'altra, ja que resultaren del moviment intern de disgregació que se desplegà dins es llatí i que prengué una forsa extraordinaria quant se romperen es vincles de sa potent organització de s'Imperi Romà an es sigle V i VI i deixà d'esser es llatí clàssic sa llengua una de s'Estat únic A-les-hores es llatí se tramudà fonament dins totes ses regions o provincies que el parlaven, i d'aqueixes tramudances resultaren ses diferents llengües neo-llatines, les quals, per lo mateix, la primeria eren molt consemblants, eren casi sa mateixa llengua, amb lleugeres diferencies; pero aqueixes diferencies a través des sigles creixien i creixien, i acabaren per constituir a cada gran regió vertaderes llengües, distintes i diferents una de s'altra. Que fonc així ho demostren es monuments escrits primitius de totes aqueixes llengües, que no hem de retreure aquí per no allargar massa, però que retreuriem si N'Unamuno s'atansàs a negar tal fet, i no creim que arrib a tant.

Per això és, que es francès antic s'assembla més an es català que no es francès modern; per això es provensal antic s'assemblava tant an es català que tots dos només eren variedats dialectals d'una mateixa llengua, la llengua d'oc, allà on avui, per aqueix moviment de disgregació que duen totes ses llengües dadins, se son decantades tant, sobre tot es provensal, que ja no és sa mateixa llengua que es català, sino una altra llengua completament distinta.

Ja xalariem de bona manera si ara N'Unamuno se passava per s'escudeller de provar que es francès modern està més aprop de ses altres llengües neo-llatines que no es francès antic, que sa *llengua d'oil*, anterior an es sigle XV. Hem de creure que no ignora que foren es filòlegs alemanys que posaren en clar tot s'entranyellat de sa literatura d'aquella gran llengua, tant que un sabi francès l'any 1864 se planyia amargament de que es francesos deixassen p'ets alemanys es mal-de-caps de treure a rollo aquella literatura; i un deixeble d'En Guesard l'any 1861 s'empegueia de lo part-davall que estaven ses edicions franceses des monuments mig-evals, provensals i francesos, comparades amb ses bufarelles edicions que n'havien fetes ets alemanys, i deia en rudes: «S'història literaria des mig-dia de França és devenguda una ciencia alemanya». Veiam idò si es Catedràtic de Salamanca mos farà sa fantasia de provar-mos que es francès modern s'acosta més que no s'antic a ses altres llengües neo-llatines. Aquí l'esperam amb bona devoció.

I ¿què en direm des castellà? ¿Com mos demostraria N'Unamuno que es castellà antic se decantava més de ses altres llengües neo-llatines que no es castellà modern? Seria curiós i interessant tal demostració, perque tiraria abaix tot allò que diu el gran Milà i Fontanals dins sa seua classica obra *De los Trovadores en España*, P. IV, a. 4, això és, que es castellà amb el temps «adquirí més distinta fesomia, allà on en son origen s'assemblava més a ses seues germanes», ses altres llengües neo-llatines. I com aquell gran Mestre no afirmava res que no hu provàs, indicà ses proves dins una nota que diu així: «La lengua castellana... presenta en el origen grandes analo-

gías con las de oc i oil especialmente con la primera. 1.º Terminaciones agudas i supresión de vocales: *nimbla* (ni me la), *ofl* («ove'l»), *villán*, *dulz*, *humild*, *ondrad*, *argent*, *just* («fuisse»). 2.º O bien *ue* en ciertas palabras: *torto* o *tuerto* (como en prov.), *e y* no *ie* en otras: *bisneto*; *f* en lugar de *h*, *ey* por *i*: *deytados*, *cavalleyro* (del port.); participios en *udo*, etc. 3.º gran número de partículas: el uso del *end* («En») y de *y* o *hi* (*unas hi ha*, de donde el *hay*, según Salvà), *per*, *tant*, *après*, *senes*, *sen*, *fora*, *ultra*, *doncas*, *plus*, *ond*, o («dónde»); *tro* («hasta»), *sus*, *suso*, *aliores*; 4.º y de otras palabras: *li* («le»), *to*, *so*, *soa*, *sa*, *qui* («que»), *aquest*, *eixo*, *nao*, *títol*, *adobado* («dispuesto»), *aducho*, *asmar* («pensar»), *barnax* («nobleza»), *bloca* (del escudo), *cal* («importa»), *ops* (opus, necesidad), *malastrugo* («malastruc», desgraciado), *croza* («báculo»), *baticor*, *ixir*, *desfer*, *menar*, *so-sanar* (despreciar), *dubdar* (temer), etc. etc. 5.º *Construcciones*: *a* (en) *la torre han a* (de) *fer*, *a* (con) *grandes gaudimentos*, *mejor de* (que), etc. La mayor parte de estas analogías dependen de la formación análoga de la lengua».

Además d'aqueix fenòmens que retreu En Milà i Fontanals, n'hi havia molts d'altres dins el castellà antic, que l'acostaven molt a les altres llengües neo-llatines i especialment an es Català. Ventassí uns quants:

a. *Invertia* els pronoms personals, com es Català «*Et diol*» grandes heredades» (*Anales de los Reyes Godos de Asturias*, crònica del primer terç des sigle XIII). Devers es sigle XV se perdé tal fenomen dins el castellà, conservant-se fins avui dins es Català.

b. Posava article davant ets adjectius possessius. «Dios haga *la su* ànima» *Linaies de los Reyes*, del primer terç del sigle XIII. Deixà el castellà de fer això devers el sigle XVI, i el Català ho fa encara.

c. Es castellà formava com es Català es temps composts de la veu activa de certs verbs de moviment, no amb s'auxiliar *haber*, sinó amb l'auxiliar *esser*. «Los tábanos que muerden no son aun *venidos*» (Poema de *Alexandre*); «poco tiempo a que es *nacida*» («*Los Reyes Magos* de G. de Berceo»). Devers es sigle XV perdé es Castellà tal auxiliar, que es Català conserva.

d. Feia concordar es participi des temps composts amb so terme d'acció, com es Català: «sus *compañas* aquellas *avien dexadas*» (*Mio Cid*, v. 931); «Agora primas *la e veida*» (*Los Reyes Magos* de G. de Berceo). La darrerria del sigle XV ja s'era perdut tal règim dins es castellà, que es Català encara el conserva.

e. Tenia també la primeria l'auxiliar *vaig*, que va perdre devers es sigle XIII, i es Català el conserva ben polent. «Sobre navas de palos el Due-ro *va passar*, i a la Figueruela mio *Cid y va posar*» (*Mio Cid*, v. 404.405).

f. Distingia perfectament es *sò* de *c* des de *z*. Ho demostra plenament es gran filòleg colombià, R. J. Cuervo dins son magistral estudi *Disquisición sobre la antigua ortografía y pronunzación castellanas* (París, 1895, p. 15 48). Doncs bé, es Català segueix distingint aqueix dos sons perfectament, com haurà pogut comprovar N'Unamuno a Mallorca.

g. També distingia es castellà antic es sò de s sonora des de s sorda (*casa-cassa, rosa-rossa*), com demostra es mateix Cuervo (ibid. p. 48 52). Es català segueix distingint perfectament aqueis dos sons dins tot es seu territori llingüístic, fora la ciapa de pobles de Valencia que parlen *pitxat*.

h. Tenia també es sò prepalatal-fricatiu-sòrt, per l'estil de la sc italiana davant *e i*, la *ch* francesa, la *sch* alemanya, i la *ç* catalana, com ho demostra es mateix Cuervo (ibid. 52 i ss.) i el patriarca del Romanisme Dr. Diez dins la seua monumental *Gramàtica de les Llengos Romàniques*, T. I., *Consonn. espagn. x*).

i. Donava a sa *j* i a sa *g* davant *e i*, no un sò velar-aspirat-sòrt com ara, sinó un sò prepalatal-fricatiu-sonor, com en francès i en Català, segons demostraren aquell filòleg colombià (ibid. p. 52 i ss. i dins ses notes a sa *Gramàtica Castellana* d'En Bello i d'ell, not. I, p. 20 i ss.), D. Pere Felip Monlau dins son discurs d'entrada a la R. Acadèmia Espanyola, i En Meyer Lübke dins sa seua *Gramàtica de les Llengos Romàniques*, T. I., § 407, 514, 652). Es Català conserva a la *j* i a *g* davant *e i* aqueix sò que es castellà perdé devers es sigle XVI.

j. Tenia també es castellà antic una partida de vocals mitges o enfosquides, com tenen encara es Català, es portugués, es galleg, s'asturià, segons sostengué dit acadèmic Monlau dins son discurs citat, fet que es gran filòleg montanyès D. Tomás Sanchez coletgí de sa combinació de rimes des poemes anteriors an es sigle XV.

En tots aqueis punts es castellà és anat decantant-se a poc a poc des Català i de ses altres llengos neo-llatines fent lo contrari de lo que mós diu N'Unamuno.

De totes maneres mos agradaria ben molt que ell s'animàs a provar amb fets sa seua dita, perque el tenim per homo de molt d'ingeni i d'estudi, encara que molt arriscat en fer afirmacions i posar tesis envitricollades.

Contà després N'Unamuno que anys enrera es missers vascongats demanaren an es Ministre de Gracia i Justicia per porer *informar* en vasc davant es Tribunals, i que ell aconseïà que los ho concedissen, però que los posasen una multa de 25 pessetes per cada paraula castellana que los escapàs, perque així negú s'arriscaria a parlar en vasc.—Noltros no sabem com se troba actualment sa llengo vasca; lo que sí sabem que sa Catalana se conserva tan rica i polent, que es missers, per poc esment que hi posassen, porien informar hores i mes hores sense necessitat d'apellar a cap paraula castellana, ja que es vocabulari jurídic català és completíssim, com consta damunt es monuments escrits de tot es temps que an es tribunals de Catalunya, Balears i Valencia enjuiciaven en Català.

Llavò passà N'Unamuno a defensar sa seua vella tesi de que tots es pobles d'Espanya de llengo propia, l'han d'abocar dins es castellà a fi de que aqueix result una mescla de totes ses llengos d'Espanya. Gracies a Deu negú l'ha seguit amb aixó, ni crec que negú el seguesca mai per una carrera tan desbaratada i sense cap ni centener.

Altres coses sembla que digué N'Unamuno, més o manco extranyes i talliquines, que les deixarem sense comentari, perque amb sos que li hem fets, ja n'hi haurà com per davall aigo.

A D. Juan Lluís Estelrich

Aquest senyor dimars passat posà una carta damunt *La Última Hora*, que mai hauriem cregut que fos capaç de posar-la, donat es concepte que teniem d'ell en tants d'anys com feia que creïem conèixer-lo d'aprop. Motiu de tal carta? Aquell article nostro de dia 1 del corrent sobre allò de que no és

ver que es catalanistes explotin ni hagen tractat mai d'explotar ets escriptors mallorquins, sino que en fan molt de cas, mentres que es de Madrid los desprecien. Se veu que tal article li fou una pedrada a s'òs de sa cama, li caigué avall de tot, i sorti, després de deu dies mortals, fet una furia damunt *La Última Hora*, no precisamnt contra LA AURORA, sino contra una persona constituïda en Autoritat altíssima, an'e qui l'unia una amistat ben antiga i ben coral, persona que no sabem que l'haja ofès en lo més mínim a D. Juan Lluís Estelrich ni que li haja faltat mai en res ni per res. Idò bé, D. Juan Lluís Estelrich tracta tal persona amb sa major desconsideració i descortesia, així com ses persones dignes no tracten mai ses altres persones, així com ets amics de bon de veres no tracten mai aquells que tenen per amics.

Suposa D. Juan Lluís que LA AURORA és d'aqueixa persona, i califica de «grosseranda» sa «forma» de LA AURORA, i diu que discutir amb aquest setmanari i amb aquella persona «es el colmo». —¿Com idò, D. Juan Lluís Estelrich s'és demostrat tantíssims d'anys amic íntim de tal persona, rebent-ne atencions ben especials, si creu que «discutir» amb aquesta persona i amb sa «grosseranda» AURORA «es el colmo»? ¡Llàstima que no se'n adonàs més prest D. Juan Lluís Estelrich!

Li diu aquest senyor an aquell amic seu: «En esto, como en todo lo tuyo, no sabes lo que te pescas. Eres la propia calamidad andando... «Lanzas excomuniones a tontas y a locas». «La sinceridad de tu alma... y el cargo que ejerces te obligan a mayor seriedad y a no publicar gansadas»

Però ¿què ha fet aquest «amic» de D. J. Ll. Estelrich, per merèixer aqueixa calabruxada d'insults i d'injúries? ¿Havía publicat tal «amic» res insultant o injuriós contra el Sr. Estelrich? Res d'aixó. D. Juan Lluís Estelrich posà un pròleg a s'obra de D. Antoni Pol, *De Mallorca*, a on, referint-se a «la única acepción en que la palabra regionalismo dignifica la región», al ludeix an es que, «por buen amor nos miman, interesadamente nos adulan y por provecho nos lisonjean». Es evident que se referien tals paraules an es Catalanistes.

Noltros, com lletgirem aixó, considerant ho injust i sense cap fonament de veritat, publicàrem dia 1 del corrent es nostro article: *¿Es Catalans exploten es Mallorquins?* An es fondo era negar lo que afirmava D. Juan Lluís Estelrich; però ni el citàvem ni l'al·ludíem per res de mal ni fins i tot retrèiem ses seues paraules. Amb tot i aixó, ell se permet calificar de «reto» es nostro article i diu que «va per ell». I per tal motiu, perque mos som atansats a no pensar com ell i a dir-ho en públic, sense tirar-li cap indirecta ni falcolnada ni anomenar-lo per res, mos tracta de «grosserandos», diu que «discutir» amb noltros i amb aquell amic seu de tota la vida i de tota intimidat «es el colmo», i que aqueix amic seu «en totes ses seues coses no sab que's pesca», que «és sa propia calamitat caminant», que «llansa excomunions a tontas i a locas» i que «es càrrec que exerceix» tal «amic», es primer avui dins l'Esglesia de Mallorca, «l'obliga a una major seriedad i a no publicar gansades». ¡Si serà liberal i tolerant i equilibrat D. Juan Lluís Estelrich! ¿Que hi ha qualcú que se permet sa llibertat de no pensar com ell en una qüestió completament lliure? Idò aqueix tal és un «grosserando», «no sab que's pesca en res de lo que fa», no té sa «seriedad» que li pertoca, és un «ganso». ¡I no li convendria an aqueix senyor catedràtic, abans de donar lliçons an ets altres, de «seriedad» i de bona criansa i finura, donar-ne ell exemple primer? ¿Com no vol aqueix senyor catedràtic que davant tals sortides de to, un no se recordi d'allò del *Maestro Ciruela*?

Que aquest senyor hagués desfogada sa seua betzerría contra LA AURORA, refutant així com millor hagués sabut lo que aquesta havia dit divergint des parer d'ell, anque hagués contestat amb insults i injúries per falta de raons més fortes, no mos hauria alsat gaire es ventrei, perque ja hi estam adjovats a sa irascibilitat de certa gent; lo que no pot anar ni en rodes és que aquest senyor catedràtic, per desfer-se des triumfos de LA AURORA, haja tractat de posar en berlina un amic seu de tota la vida i de tota intimidat, llansant es nom d'aquest «amic» a sa... voracitat des públic filisteu, per fer-lo odiós, per que es seus contraris li llevin sa pell, per crear-li dificultats en s'exercici des càrrec altíssim que desempenya, que necessita tot es prestigi del mon, i es primers que le hi han de procurar son es qui se diuen i se tenen per amics seus. Sí, D. Juan Ll. Estelrich s'és portat amb aqueix «amic seu de tota la vida», així com se seria portat s'inimic més gros i més encarnissat, i que no cercàs altre cosa més que afonar-lo i cubrir-lo d'ignominia davant tot Mallorca. E-hu deim amb viva augunia des nostro cor: mai mos hauríem cregut que D. Juan Lluís Estelrich se portàs d'aquesta manera amb aquell «amic» seu tan «benvolgut», sense que aquest li haja donat gens de motiu per res de tot aixó.

Però donem una passa més. Diu el Sr. Estelrich que es nostro article de dia 1 «anava per ell», que era un «reto» a ell. Ara bé, ¿com hi contesta? ¿com se desfà d'ell?

Mostràrem dues coses: 1.ª que es catalanistes, lluny de tractar d'explotar ets escriptors mallorquins, en fan un cas fora mida, en fan més cas que es públic mallorquí; i 2.ª que en canvi, sa gent de Madrid, salves algunes excepcions, fan cas omís des nostros escriptors, «en preszindeixen, els e desprecien», no els e fan cap edició de ses seues obres.

¿Que contesta an aixó el Sr. Estelrich? A lo primer no objecta res, antes mos enfloca que es catalanistes «molt beneits son si mos poren explotar i no mos exploten», i que per molt que fassen per noltros, «no tenim» gaire que agrair-los. ¿Ah idò? Així se'n desfà el Sr. Estelrich des triumfos!

¿Ha provat de demostrar que es catalanistes, si fan cas des nostros escriptors, no és per bon afecte que mos tenguen, sino just per ses seues conveniencies egoístes? ¿Que ha d'haver provat el Sr. Estelrich una tal inculpació! Ses inculpacions son bones de fer quant sobra passió i lleugeresa i curtetja es seny i sa formalitat. De manera que el Sr. Estelrich ni hu ha provat de refutar ni de desfer sa nostra primera afirmació, que era lo que li tocava desfer i refutar per sostenir lo que etzibà dins es pròleg a s'obra des nostro bon amic D. Antoni Pol.

¿I en quant a sa segona afirmació nostra sobre sa conducta despectiva de sa gent de Madrid respecte d'ets escriptors mallorquins? Aquí ha tractat de contestar el Sr. Estelrich amb un enfilat de sofismes i casi tot raons foradades, que n'hi ha ben poques que treguen portal a carrer.

Mos conta que se pot «formar una llista», igual a sa que férem noltros respecte des cas que es catalans fan d'ets escriptors mallorquins, «de agasajos que los escriptors mallorquines han obtenido en Madrid, en Castilla y en todas esas tierras» de llengo castellana.—Efectivament, ell tracta de «formar-la» an aquesta «llista», i només li resulten alguns «agasajos» a qualques escriptors mallorquins que reberen de certs senyors de Madrid; de ses altres terres castellanés no en cita cap. Vegem quins son aqueis «agasajos» de Madrid.

Es primer cas que cita, és de sa «familia Maura», que a Madrid n'han fet cas. ¡Mirau quina cosa més grossa i més extraordinaria! D. Antoni Maura

se'n va, jovenet, a Madrid, s'hi entableix, s'hi casa, surt un des polítcs més cepats i més sencers i més homos d'Europa, i a Madrid en fan cas! Sí que demostra aixó que es madrilenys fan cas d'ets escriptors mallorquins! Es cas que es madrilenys fan de D. Antoni Maura i sa seua familia no és per ses obres que hagen escrites, sino per s'importancia política extraordinaria de D. Antoni; sense aquesta, ni ell seria acadèmic de l'Espanyola ni manco President d'ella. Tampoc vé a lloc es retreure, D. Juan Lluís, es que fessen Bisbe D. Juan Maura, al cel sia. No le hi feren es madrilenys, sino el Papa, ni se va deure an es cas que es madrilenys fessen d'ets escrits de D. Juan. ¿Mos sabria dir quins llibres de D. Juan Maura ha publicats cap editor de Madrid? ¿A on és es cas que a Madrid feren de D. Juan Maura come escriptor? —I de D. Miquel Maura ¿quin cas feren a Madrid p'és seus escrits? ¿Quin periòdic, quina revista de Madrid aprecià mai es valor extraordinari de D. Miquel come escriptor? ¿Li publicà cap editor madrileny cap obra? Quin cas feren a Madrid de ses seues preciosíssimes *Armonías*? Esperam... d'aseguts sa resposta de Juan Lluís.

I ¿què contesta aquest senyor an allò que diguérem que es castellans no feren ni fan de D. Jusep Quadrado es cas que se mereixia come escriptor? Contesta que En Menendez Pelayo en feu de cas de tan gran escriptor, i ja no cía res pus. Però com En Menendez Pelayo no és Madrid ni la gent de Castella, no és més que una personalitat, queda regonegut lo que noltros dignèrem, que es castellans no feren d'En Quadrado es cas que's mereixia, ni d'un bon tros.

I En quant a lo altre de que no feren cas es madrilenys d'ets escrits de don Tomás Aguiló ¿què contesta D. Juan Lluís? Que En Valera el posà dins un aplec de poetes que publicà. I ¿què més? Res pus. Aixó és tot es cas que es castellans han fet d'un des més emicients escriptors d'Espanya des sigle XIX. ¿Com no hu veu D. Juan Lluís que ses proves que presenta, balderetgen massa?

I de D. Jeroni Rosselló i Ribera ¿què diu D. Juan Lluís? ¿Quin cas conta que n'hagen fet es castellans? Diu que es Govern li premià sa seua *Biblioteca Luliana* (una relació ben espinzellada de totes ses obres i edicions del Bt. Ramón Lull), i que se guarda dins sa *Biblioteca Nacional*. «Se guarda» eh? Però ¿l'han publicada es Govern o qualque editor de Madrid? Eh? D. Juan Lluís, ¿l'han publicada es castellans an aqueixa obra de D. Jeroni Rosselló? Tant com és mànec de sa granera. ¡Aixó és es cas que fan es de Madrid des llibres mallorquins.

I llavò té barra D. Juan Lluís per citar-mos els Exms. Srs. General Weiler i D. Aleixandre Rosselló per provar-mos que es de Madrid fan cas d'ets escriptors mallorquins! I ¿a on son es llibres que han publicats aqueis senyors, que hagen moguts es castellans a fer cas d'ells? ¿No és evident que se deu exclusivament a s'importancia política d'aqueis dos senyors es cas que n'han fet i en fan a Madrid?

I ¿què mos conta D. Juan Lluís d'En Pou i Ordines, es doctíssim catedràtic de Drei Romà i filosof escolàstic? Si fou catedràtic, no se va deure an es cas que es castellans fessen des seus escrits, sino a ses oposicions que practicà, prou importants per fer tombar sa balansa a favor seu. I que no confongam D. Juan Lluís sa gent de Madrid amb so Tribunal d'Oposicions, compost de catedràtics de ses diverses Universitats espanyoles! Ademés sa fama principal d'En Pou i Ordines la va adquirir a Barcelona.

I ¿què en direm de lo que se treu D. Juan Lluís sobre el P. Miquel Mir i el P. Juan Mir? En quant an el P. Miquel, deim que és un cas que no val per provar sa dita de D. Juan Lluís.

La gent de Madrid no va veure mai en el P. Miquel es mallorquí, sinó es seguida, que per altra banda residia a Madrid. Si lo que escrigué i publicà el P. Miquel a Madrid, e-hu hagués escrit i publicat a Mallorca, ni l'haurien fet acadèmic ni la gent de Madrid se'n seria temuda, com no se temé de tants d'altres escriptors mallorquins, tan notables com el P. Miquel, per exemple, D. Jusep Quadrado, D. Tomàs Aguiló, D. Miquel Maura. — Que a Madrid li publicaren obres an el P. Miquel? Això no vol dir res, perquè, residint el P. Miquel a Madrid ja on l'havia de publicar es llibres més que a Madrid? En quant an es seu germà el P. Juan, no en tenim notícia de que es de Madrid n'hagen fet gaire cas? Per que no mos n'ha donada clarícia D. Juan Lluís?

Respecte des catedràtic de sanscrit D. Juan Gelabert, com guanyà sa seua càtedra per oposicions i s'estigué sempre a Madrid, es seu cas no serveix per provar sa pretensió de D. Juan Lluís. En Gelabert no degué sa seua càtedra a sa fama que hagués conseguida a Madrid amb llibres que publicàs, sino amb ses oposicions que hi feu i triomfà.

En quant a D. Damjà Isern, si feren cas d'ell a Madrid, fou come periodista de la cèlebre *Unió Catòlica* i abans de *El Fenix*, lo qual li dugué amistats que li valgueren sa posició qu'arribà a conseguir, d'altre vent molt ben guanyada i merescuda. Aquest és tal volta s'únic cas que prova a favor de D. Juan Lluís; però tengau en compte allò de que *una flor no fa estiu*. No basta un cas ni dos casos ni tres casos per provar sa pretensió de D. Juan Lluís, ja que noltros mai hem dit que a Madrid no hagen fet cas de cap escriptor mallorquí, sinó que just n'han fet de qualcún. Respecte a lo que apunta D. Juan Lluís que «molts de mallorquins anaven a explotar» N'Isern, sols li direm que noltros no hi anarem mai; i, si no, que prou D. Juan Lluís de desmentir-mos.

I quants d'aplecs de poetes i prosadors castellans a on figurin escriptors mallorquins, aplecs fets a terres castellanques, ha poguts citar D. Juan Lluís? Just un d'En Valera a on el tengué part. I així prova, D. Juan Lluís, que a ses terres castellanques fan gran cas d'ets escriptors mallorquins? Així, així sol provar ses seues dites *catalanòfobes* D. Juan Lluís: «No és ver que son unes... proves que primetgen massa?»

Respecte de Mn. Costa, D. Juan Alcover, D. Miguel dels Sants Oliver i D. Gabriel Alomar, ¿què ha provat D. Juan Lluís a favor de sa seua tesi? Res, res, res. Dir que ell donà a conèixer Mn. Costa an En Valera i que aqueix el posà dins es seu *Florilegio* i que ell, D. Juan Lluís, donà lliçons de català a una senyora de Madrid que volia recitar poesies catalanes de Mn. Costa, no prova que a Madrid fassen de Mn. Costa escriptor tot es cas que s mereix. Aquestes mostres de consideració son massa reduïdes per provar lo que pretén D. Juan Lluís. Lo mateix hem de dir de lo que retreu D. Juan Lluís referent a D. Juan Alcover: és massa poc, no treu romana lo que cita D. Juan Lluís per provar que a Madrid fan cas de D. Juan Alcover com escriptor. — I encara prova més poc lo que diu de N'Oliver i de N'Alomar. *Quod sic probo*. Mentres N'Oliver i N'Alomar escrigueren dalt es periòdics de Mallorca, negú de Madrid se'n temé ni hi parà esment; i, si no, que mos confonga amb qualque cita D. Juan Lluís. Fonc precis que aquells dos escriptors se'n anassen a Barcelona a publicar articles i més articles dalt es diaris de Barcelona, per que se'n enterassen i fessen cas d'ells es de Madrid. De manera que s'importància que les ha regoneguda Madrid, los vé per Barcelona, i per lo mateix no val una gúlia escossada ni un doblor de mac aqueix altra alegació de D. Juan Lluís.

A lo que retreu aquest senyor sobre En Guimerà, N'Oller i En Rossinyol, res contestam perquè no son mallorquins, i és escupir fora de sa trona anar-los a retreure.

En quant a *La Campana de La Almudaina* de D. Juan Palou i Coll, estam conformes que a Madrid en feren cas. Es un des poquíssims casos que's poren citar, pero que no basten, naturalment, per provar sa pretensió de D. Juan Lluís.

Mos conta llavò D. Juan Lluís que ell ha trobades totes ses facilitats per publicar lo que ha volgut dalt *El Imparcial*, *El Liberal*, *La Epoca*, *El Español*, revistes literarias y revistillas i que sa *Junta d'Ampliació d'Estudis*, i sa *Revista de Archivos*, *Bibliotecas* y *Museos* el contenen come dels seus. ¿I què se dedueix de tot això? Que es de Madrid fan cas d'ets escriptors mallorquins? ¡Ca, homo! ¡Ja hi va calsat per algo! Això no prova més que D. Juan Lluís, a forsa de potoiar per Madrid, ha conseguides amistats i relacions que son causa de que allà fassen d'ell una mica, no tot es cas que ell se mereix.

Mos retreu també D. Juan Lluís que a s'Ateneu de Madrid donaren anys enera un curs de conferencies sobre el Bt. Ramón Lull, a on citaren moltes de vegades D. Jeroni Rosselló. I això ¿què prova? Ben poca cosa. Es qui a les-hores volia parlar del Bt. Ramón Lull, si no poria investir ses obres en llatí de dit sabi o des seus comentaristes i defensors, no tenia més remei que espigolar dins ses obres de D. Jeroni Rosselló. No sabem qui era que donava aquelles Conferencies; sospitam que sabria tant de llatí com noltros de turc o xinenc, i que no tengué altre remei que abocar-se an ets escrits de D. Jeroni sobre el Bt. Ramón Lull.

Lo que no mos diu D. Juan Lluís, que a ell l'hagen convidat mai a donar cap conferencia a l'Ateneu de Madrid. En canvi l'Ateneu de Barcelona l'any 1904 convidà ets escriptors mallorquins a anar-hi a donar-ne, i hi anaren i n'hi donaren una bella partida amb gran concurrència i entusiasme des catalans. No sabem que s'Ateneu de Madrid haja fet mai res semblant.

Acaba D. Juan Lluís Estelrich amenant-mos amb una serie d'articles, si mos atensem a obrir boca. Sapia D. Juan Lluís que mos fa tan poca por com un mosquit i que de totes ses seues amenasses mos ne feim un nuu a sa coa, i mos produeixen es mateix efecte que si mos tiraven païes de Menorca.

Si torna sortir contra noltros, li contestarem segons convenga, i si no torna sortir... tal dia farà un any.

Un trasatlàntic alemany submarí

Aqueis alemanys son el reverent dimoni. Aqueis dies ha desembarcat a Norfolk (Virgínia) i a Baltimore un submarí alemany, *Deutschland*, de mil tonellades, no armat, rigurosament mercant, carregat de materies colorants i altres merques. Ses autoritats nortamericanes l'han examinat de prim compte i han declarat que no és més que mercant i que per lo mateix pot anar i venir i transportar merques així com li don la gana.

I arriba sa notícia que n'hi ha un altre p'es camí, d'Alemanya an ets Estats Units, de trasatlàntic submarí, i altres a punt de fer lo mateix.

De manera que es bloquex anglès queda desfet i burlat, i Alemanya refermarà es comerç amb ses altres nacions no beligerants, i ses esquadres ingleses i franceses s'hauràn de pegar un cop a la barra.

¡Quina *Reina de la mar* que mos va resultant Inglaterra!

Oh sa reacció catòlica de França!

¿Qui és que no n'ha sentit parlar d'aqueixa reacció? Es periòdics i revistes i diaris francòfils mos n'han florides ses oreies, i noltros ben contents que n'estàvem de tal reacció perquè sempre mos ha interessats molt sa sort de sa Relligió i de l'Esglesia a França. Es bo de veure que no mos n'haviem d'alegrar mai de que s'hi vessen perseguïdes ni oprimides; i si noltros la duim des governants francesos, és precisament per sa seua política anti-religiosa i atea; per això s'immensa majoria des catòlics espanyols no son francòfils, sinó tot lo contrari, i és sa cosa més natural del mon. Ans que tot hi ha que distingir a França entre reacció i reacció a favor de l'Esglesia. No és gens duptós que dins es poble, dins sa gent de França sa Relligió ha feta una revivaia, i que ara n'hi ha més que van a l'esglesia i que practiquen i observen sa llei de Deu i que s'acosten més an es sacraments, i que dins s'exercit francès se permeten ses funcions religioses: dir i oír missa, predicar, confessar, combregar, com no s'era fet molts d'anys hi ha. Aqueixa reacció hi és, no se pot negar, i n'estam es catòlics espanyols ben contents de que hi siga. Però no mos basta aqueixa reacció *individual*, si no en fa brollar una de *social*, una de política, prou forta per acabar o minvar sensiblement es govern de persecució i opressió de sa Relligió i de l'Esglesia que domina dins França fa tant de temps. Es aqueixa reacció de sa política francesa que s'és mester, que es *francòfils* no jacobins ni anti-clericals mos juraven i perjuren que s'era declarada dins França i que acabaria per dominar-ho tot i per esveïr i abolir ses lleis persecutories, s'estat d'opressió legal contra sa Relligió i l'Esglesia que ha donada tan trista, tan fatal celebrat a sa política francesa des darrers trenta o coranta anys. Es aqueixa reacció que s'imposa a França, si França ha de correspondre així com pertoca an ets immensos, an ets imponderables, an ets heroics sacrificis que es capellans, es frares, ses monges i s'altra gent religiosa de França han fets i tan per salvar França de sa guerra actual. Això de que es catòlics només hagen de ser bons per fer-se matar an es fronts de batalla per França; això, de que es catòlics només hagen d'esser bons per donar tota sa seua llecor per defensar França, i sa política francesa haga de seguir perseguint i oprimint sa Relligió i l'Esglesia, com no's persegueixen es més infames criminals, això no pot anar ni amb rodes, això és una injustícia sensa nom, això és un atentat que clama venjansa del cel contra es qui el cometen; així no se desarma, així no se aplaca sa Justícia de Deu irritada contra ses iniquitats comeses contra sa Relligió i contra l'Esglesia.

Mai mos ho hauriem cregut que sa política francesa, lo manco durant aqueixa guerra, no respectàs una mica més es catòlics francesos, que se porten tan heroicament, tan magnànimament per salvar la França. Mos ha trets d'aquest optimisme nostro, no cap germanòfil, no cap contrari de França, sino un periòdic catòlic de París, *Le Franc-Catholique*, que no sabem qui el mos envia, un periòdic que fa flama contra ets alemanys. Aqueix periòdic dia 2 d'aquest mes dona compte de que es Senat francès dia 22 de juny, en bon dia del Corpus, votà per unanimitat es projecte de llei sobre ets orfes de la guerra, de que vos parlàrem setmanes enera, això, és, que es Govern Francès vol que s'Estat s'encarrec de tots ets orfes de la guerra (es fiis menors des morts a la guerra), que los sostenga i mantenga, lo qual és molt just i garrit; però que los han de donar

s'ensenyansa laica, atea, d'odi a Deu i a tot lo que fassa olor de Deu, sensa que tals infants puguin educar-se cristianament, relligiosament, catòlicament.

Le Franc-Catholique retreu que es diari catòlic *La Croix*, també de París, diu sobre això:

«Mr. de Lamarzelle (senador de la Dreta) ha deixat damunt sa taula de sa Presidencia des Senat s'enfilai qui fa vuit de demandes an es Parlament de que se mantengen intactes i se respectin absolutament es drets sagrats de la familia i de sa llibertat de conciencia d'ets infants des morts a la guerra a mans de s'inimic, drets que moltes de disposicions des projecte aquell de llei comprometen greument. — Aqueixes demandes, que, com ses d'ets altres set enfilais, son totes de dones o viudes de soldats, mares de familia, pugnen a 9167 i, contades ses set series anteriors, pugnen a 151.385 i representen 326.642 infants.»

I diu *Le Franc-Catholique*: «Una de dues: o bé aqueix projecte de llei, votat an es Senat sensa modificar-lo, satisfà ses exigencies des catòlics en materia d'ensenyansa (i, si fos així, no pertocava atacar-lo es de la Dreta, ni cercar tantes de firmes contra ell), o bé, com e-hu han proclamat molts de Bisbes i com jo seguec creient-ho, tal projecte de llei compromet es pervindre i sa sort d'aquells orfes, d'aquells infants desde es punt de vista relligiós; i a les-hores no s'explica com ets oradors que han combatudes encarnissadament i amb tot briu ses xereques i perverses disposicions que s'inclouen dins tal projecte, n'han votada sa totalitat, allà on sa mateixa majoria republicana s'és mantenguda tan unida per rebrotar totes ses esmenes que es de la dreta li presentaven.»

«Mos trobam ¡ai! amb lo de sempre: s'esperit de capitulació que domina es caporals catòlics i que ha presidides totes ses ruïnes acaramullades de quinze anys ensà. ¿Quant trobarà l'Esglesia defensors enèrgics fins a's cap d'allà de tot?»

«Bé sabem que Mr. de Lamarzelle i es seus companys han obtengudes... bones paraules, belles promeses, ja que no compromisos escrits. S'és mester haver viscut prop des fets que se seguien després de sa llei contra ses Congregacions i de sa Separació de l'Estat contra l'Esglesia, per coletgir quin cas porem fer de bones paraules i belles promeses.»

«¿Es que sempre n'hem de sortir... contents i enganats?»

«Basta lletgir allò que escriuen ets anti-clericals per compendre sa candidesa des Senadors de la Dreta. Només citarem lo que diu el diari, *Le Radical*, que es seu Director, Mr. Perchot, era an es Senat *relator* des projecte de llei que es Ministre Mr. Lleó Bourgeois presentà. Hi ha noms que s'és mester recordar, perquè son tot un programa i sa clau de molts de misteris. Lletgim dalt *Le Radical* de 23 de juny: «Marquem amb pedra blanca sa sessió que es Senat consagrà ahira sa discussió de sa llei d'ets orfes de sa Nació» La Sagrada Escripura promet una *pedra blanca* an es vencedor (Apoc. II, 17); se veu que no és Mr. Lamarzelle que la s'atribueix. Així és que no *tindrà* ell es nom nou (que promet l'Esperit Sant). Li basta sens dupte es de *liberal parlamentari impenitent*.

«Si s'orga oficial des partit radical s'alegre tant d'això del Senat, és ben poc probable que es catòlics puguen fer altre tant.»

Le Radical de dia 24 posa que es senadors de la dreta havien atacats fort alguns articles des projecte, fins an es punt de que ets autors des projecte comensaven a tenir por de que no los ho esfondrassen, però que a la fi es de la Dreta feren fetxida i sols conseguiren qualques modificacions insignificants, salvant ets anti-clericals es fondo de sa questió, dient: «No hem feta cap concessió que pugua feri,

gens s'obra de laïcisme, consagrada per ses lleis de sa República. Això era lo essencial, enjuncar tots es vots des Senat, sensa deixar-se rossegar a certes concessions que qualcú les hauria pogudes explotar contra s'ensenyansa laica i nacional".

«De manera que sa Masoneria canta victoria, i *Le Radical* acaba per dir: "Contam amb s'energía, es patriotisme, es talent i es cor de M. Viviani i Painlevé per que lo votat an es Senat, se voti integrament an es Congrés de Diputats».

«D'altre vent, Mr. Lamarzelle va acabar de parlar explicant es seu vot an es Senat dient: "Com se tracta d'una llei en elaboració, que passarà a sa Cambra des Diputats, jo la votaré, mogut d'aqueix fondo desig de tots es francesos de no fer més que un cor i una ánima, continuant aquella magnífica jornada de 4 d'agost de 1914, quant no érem més que un esperit, una intel·ligència, un cor, sensa cap altra ambició que sa de formar aqueixa *unió sagrada*, indispensable per arribar a sa victoria final, en la qual tenim una confiança absoluta" (Sessió de 23 de juny an es Senat francès).

Vertaderament sembla mentida que un senador catòlic digués tals paraules! ¡De manera que es catòlics francesos, per no rompre *s'unió sagrada*, han de votar projectes de llei que imposen s'ensenyansa laica, s'ensenyansa atea an es pobres infants des morts a la guerra! Es polítics del dimoni que fa tants d'any deshonren la França perseguint-hi sa Relligió i l'Església, no fan cas de seguir posant lleis impies i atees, sensa mirar si ofenen ses consciencies catòliques! i es catòlics voten aqueixes lleis, per no ofendre ets inimics de Deu i de l'Església! ¡Catòlics francesos, un poc de sentit comú es bo!

Davant tal bugat no mos queda més que exclamar: ¡Oh sa reacció catòlica de França!

¡E-hu sentiú socialistetxos mallorquins

Es *Bolletí Oficial* des Bisbat de Madrid no fa gaire que dugué sa conversió i retractació des conegut socialista Casia Silva, el qual declarà solemnement que s'era confesat i que se desdeia i retractava de tots ets errors socialistes que escampà de paraula i per escrit dins Espanya i dins Amèrica.

¡Hala voltros, esgrigadoretxos des papingo socialista de Ciutat, que no no vos aturau de llansar doís, bajanades, blasfèmies, heregies i barbaritats contra Deu i sa Relligió i l'Església! ¡a veure si preniu llum d'En Casia Silva, i si vos convertiu de bon de veres! ¡Ai de voltros si no vos escoltau sa veu de Deu que vos crida! ¡ai de voltros si no vos convertiu de cor! ¡Serà ferest es capicó que pegareu dins l'infern, si en venir la mort, no vos sou convertits! No poreu dir que no vos hágem avisats en temps!

Un Mercader Nou

II

Comensava apuntar auba, i En Juan ja estava dins sa cuina passant-se un bon plat de sopes, perque era un d'aquells que no perden ses manades p'es rostol. No pensava en res pus que treure-se sa panxa de mal any i fumar un xigarret darrera s'altre. Que no li parlaven de comedies, titeres ni toros. Totes aquestes eoses li donaven tant de gust com si li fregaven un gatovell per sa panxa; tot lo que no fos menjar o fumar per ell no valia res. Si el volien fer content, que li parlaven d'un bon arròs engrogat i una bona casola.

No cregueu que es disgust d'haver

de partir li llevàs sa gana; tot al contrari, aquell dia, com es missatge de possessió es dia de ses matanses, va menjar doble racció.

Quant ja s'hò va tocar amb so dit, com solen dir, encén un xigarret i comensa a preparar es trastets per partir, que eren una mudada per dur es diumenges, que la va ambolicar dins un mocador de daus, una manta i ses corretjades.

Preparat tot això, treu En Fumat de dins sa paíssa, li posa sa manta damunt, agafa ses corretjades i, com sa llendera era llarga, fa un parei de pams de trunyella per acusar-la, llavò penja es bolic an es garrot de ses corretjades, el se posa dalt s'espalla a manera d'escopeta, se gira a sa mare, que feia sa llagrimeta, li besa ses mans, dona maneta a son pare i amb un *¡a Deu siau!* se despedeix i ja fonc partit de d'allà.

Caminava l'homo cap baix procurant recordar ses coses que son pare li havia dites s'anit passada, però aquell cap seu era de massa poca cabuda, per quebre-hi una llissó tan llarga, com sa que li havia donada son pare; així es que recordava algunes coses, d'altres ja no'n tenia memoria i altres les interpretava malament, fent tal embolic que no hi havia manera de porer posar ses coses en clar.

Durant es camí topava estols de gent que se n'anaven a fer feina; i, quant el veien tot-sol an aquelles hores, li feien aquesta escomesa:

—¡Bon dia, Juan! ¿Com an aquestes hores tu per aquí? ¿Que t'has perdut? ¿A on tiram?

—Me'n vaig a córrer el mon, respònia ell, tot xalest.

—Deu te do bona sort! li deien.

—I a voltros ventura! deia En Juan fent son cap envant pensa que te pensada en lo que li havia dit son pare.

Feia una horeta que caminava d'aquesta manera, quant se topa amb un estol de fadrines que se'n anaven a entrecavar, i una d'elles, sa més desxonhada de sa guarda, afloca an En Juan aquesta pregunta:

—Juan, ¿que has feta una al·lota fora terme? Que te casarem aquesta vegada? ¡Veïès si no mos convidaries a nosse!

—¿Qui? ¿jo? va dir En Juan, tot estranyat de tals preguntes.

—Sí, tu! Veïès si seré jo! va dir aquella estornella.

—Ja hu sabem ja que festetges un al·lota tan rica i tan garrida! diu una altra.

—No és ver, diu En Juan. Jo no'n sé de festetjar.

—¿Que vols que te'n mostrem? varen dir totes a la una.

—Vos dic, diu En Juan, que no sè festetjar ni en viú sebre.

—Vès si no te'n anaves a festetjar, si te'n aniries tans peus alts com vas! diu una d'elles.

—Vos dic que no hi vaig, diu En Juan.

—Idò? ¿a on vas? diuen elles.

—A córrer mon, respón En Juan.

—Alerta, Juan, an el mon! diu una d'elles, que és un inimic de l'ànima.

—Voltros anau de berbes, diu ell, i jo fris ferm i les tenc a ses soles des peus a ses riaies.

—Si no anasses a veure s'al·lota, no frissaries tant! diuen elles.

—Toca! toca! fé ton camí! li diuen. Ja li diràs parauletes dolces, i la mos comanaràs molt!

Aquí elles prenen una camada cap a sa terra a on anaven a fer feina, i En Juan seguí de d'allà, camina caminarrás.

Ses al·lotes s'esbutzaven de riure i cada una glosava a la seua manera ses ximpleres d'En Juan. Aquest se'n anave tot pensatiu, pensa qui pensa en lo que li havia dit aquella al·lota de que el mon era un inimic de l'ànima. I tan preocupat estava que considerava el mon, no com un inimic de l'ànima, sino com un inimic que just llavò li

sortia a l'encuantra. No hi poria prendre preu de d'haver de tenir un inimic, ell que no havia fet mal a negú, que estimava més tenir deu amics que un sol inimic, i que no havia volgut sebre mai a ca's veinat que s'hi passava. Això li feia cloquetjar es cap i anar mos-tit i engronyat.

Mestres caminava donant voltes an aquesta, idea, veu un pastor que pasturava ses euveies ran des camí i diu entre si mateix:

—Ja sé que faré: cridaré aquest pastor, que sè un homo véi. Es véis saben moltes coses; li explicaré lo que fa al cas, li donaré un xigarret, per fer-li sa boca dolça, i axí me treurà es gat des sac. Ell me dirà si el *Mon* es un inimic meu; i si vertaderament e-hu és, me dirà com m'he de valer per escapar-me de ses seues ungies.

Pensat i fet crida, es pastor, li dona un xigarret, s'asseuen a s'arresser d'una paret i En Juan li diu:

—Vos volia demanar un favor: si me voldrieu treure d'un dupte.

—Diguès, homo! diu es pastor. Sempre estic dispost a servir qui's present.

—Vos que sou véi i sabeu moltes coses, diu En Juan, me voldrieu dir el *Mon* si és un inimic meu i per on caplleua aquest bergant!

—¿Ets tan gran, va dir es pastor, i no sabs aquestes coses? Ses nines que van a costura totes e-hu sabeu.

—¡Vol dir tothom e-hu sab! diu En Juan. Vaja quin pas! ¡jo que som es qui més n'hauria d'estar enterat, per estar an es temps, i ve-lar-li es batuts an aquest *inimic* meu!

—¿Que no sabs, ses oracions? diu es pastor.

—Quant era al·lot les sabia; però ara...! diu En Juan.

—¿Que no sabs, diu es pastor, que ets *inimic de l'ànima son tres: mon, carn i dimoni?*

—¡Aquesta sí que m'és blava! diu En Juan. ¡Ja hi estic ara ben arretglat de papers! ¡jo que me creia no tenir cap inimic, i ara me'n surten tres a un brot!

Es pastor, quant sentí En Juan amb aquelles exclamacions, el se va mirar de cap a peus, no sabent per quiu caire l'havia de prendre. Per una part no sabia si En Juan era un penjat, que li volgués prendre es pel i riure-se'n d'ell; però per s'altra part sa manera de mirar i d'expressar-se d'En Juan duien trasses d'esser un beneit; i, creguent més lo segon que lo primer, com no frissava gaire, donà fil a s'estel i va seguir la broma.

—¡Que hi farem! diu es pastor. Així hu hem trobat i així hu deixarem.

—¿No me donarieu un camí, diu En Juan, per pòrer-me alliberar d'aqueis *inimics?*

—Sí, homo, diu es pastor. Me costarà molt poca pena!

—Jau idò, diu En Juan; pegau foc on aquest xigarret, i digau-me què he de fer!

Amb això peguen foc an es xigarro i es pastor li diu:

—En quant a la *Carn*, bon jove, te n'alliberaràs menjant sempre verdures i peix. Del *Dimoni* te n'escaparàs pintant-te una creu a s'esquena, i te dic a s'esquena, perque el *Dimoni* com es un inimic molt traïdor sempre enven-teix per sa part de darrera; i ja hauràs sentit dir que el *Dimoni* fuig de la creu.

Sí, diu En Juan, mon pare me deia moltes de vegades que jo fogia de sa feina com el *Dimoni* de la creu.

—¡Vaja si en fuig! diu es pastor. Si llegies sa vida de Sant Antoni, vories com tot d'una que aquest Sant feia la senyal de la creu, el *Dimoni* se posava coa a's mig de ses cames i fogia com un llonzí.

—D'aqueis dos inimics, diu En Juan, ja sé ara com me'n he de desfer, però i del *Mon*. ¿Com me'n desfas? Aquí aquí seran es rots! No serà tot bufar i fer ampolles es desfer-me d'aquest ba-

litre! ¡Sabeu que me pareix que hi deu anar d'arro-nengat!

—Hauràs sentit dir moltes de vegades, diu es pastor, que, quant un se mor, se'n va del mon.

—Sí que hu he sentit dir, diu En Juan.

—Idò bé. ¿sabs a on son es morts? diu es pastor.

—Foi! dins es cementeri! diu En Juan.

—Idò, si es morts, diu es pastor, quant se moriren, varen abandonar el *Mon* i ara estan dins es cementeri, es cementeri no és dins el *Mon*, està fora del *Mon*. Això es més clar que s'aigo.

—Teniu raó, diu En Juan. Mai havia pensat en tal cosa; i allò, que sempre sentia dir a sa meua padrina, al cel sia, quant parlava des morts, que es morts descansaven en la pau de Deu.

—¿E'hu veus, diu es pastor, com es morts tenen pau; i un que té pau, no té inimics? ¿Sabs que és això? Perque son fuits del *Mon* i aquest *inimic* ja no les pot fer res.

—Es ver! es ver! teniu raó! diu En Juan.

—Si jo no vaig d'embuis! diu es pastor. Mai m'ha agradat dir mentides.

Fins dissapte qui vé si Deu ho vol.

LAU PEL-D'OR.

Noticies de Manacor

Homenatge a l'amo'n Llorens Caldentey i Perelló.—Va esser diumenge passat dins sa sala de s'escola des Pares Dominics, que s'arribà a omplir d'en gom en gom, just d'homos, acudint-hi es floret de Manacor. Presidí l'Il·lm. Sr. Vicari Capítular, tenint a la dreta lo M. I. Mn. Gaietà Puerto, Dignidat de Xantre d'Oriola i a l'esquerra lo Rt. P. Prior dels Dominics i llavò tots es senyors que havien de parlar. Comensà Mn. Antoni Touyols, presentant sa semblansa des germans de l'amo'n Llorens, lo Rt. P. Francesc, dominic, Mn. Rafel, Rector de Sta. Maria i Mn. Juan, mort jove i que, essent encara seminarista, el feren Catedràtic del Seminari. Canten llavò sa *serenata* de Schubert, i s'alsa lo Rt. P. Prior, que fa una pintura brillantíssima de ses belleses de Mallorca i de lo molt que valen es mallorquins p'es seu suc de cervell i gran cor, presentant l'amo'n Llorens com un llumenar de la pagesia mallorquina, fervent entusiasta de l'Orde de Predicadors. Romp llavò a cantar D. Miquel Riera una *romanza*, i demostra una volta més sa seua gran veu de baix i s'arquisitíssim amb que la sab manetar. Llig llavò Mn. Juan Aguiló un estudi sobre l'amo'n Llorens caritatiu i amic des pobres, i se fa escoltar, però de quina manera! S'alsa a continuació el P. Bruna, dominic i canta admirablement una composició de N'Arrieta. Vé llavò Mn. Parera, Vicari de Sa Pobra i mos fa s'historia de sa vida intima de l'amo'n Llorens i resulta pintoresca i interesantíssima. S'organista des *Convent*, N'Antoni Siquier, toca de primera un tros de *Cavaleria Rusticana*, i surt l'amo'n Monserrat Truyols i se destira d'un discurs sobre l'amo'n Llorens homo públic i polític, fent veure que sa seua política de pau i unió és s'única salvadora. Després s'alsa l'Il·lm. Sr. Vicari Capítular i amb grans pinzellades presenta sa figura de l'amo'n Llorens en tots es seus aspectes, oferint-lo com exemplar i model de tots es bons manacorins, com una de ses grans figures de s'historia de Manacor. Finalment prengué la paraula el P. Robert Redal agraïnt amb períodes de gran eloquencia i en nom de la familia de l'amo'n Llorens s'homenatge que Manacor li acabava de tributar. Tots es qui parlaren, llegiren sonaren i cantaren foren aplaudidíssims. Se llegiren un telegrama de Mn. Andreu Pont, Rector de Lluchmajor, i una carta del Rt. P. Miquel Alcover, S. J., adherint-se amb entusiasme an aquell homenatge. Tothom sortí de tal vel'lada sumament satisfet i beneït sa memoria veneranda de l'amo'n Llorens Caldentey i Perelló, al cel sia ell i tots los morts.

Pareix que allò que demanaren ses forces vives de Manacor i altres viles de que es vapors ràpids no surtin fins a les nou des vespre és probabilíssim que se conseqüencia, segons consta d'una carta que ha rebuda don Antoni Maura des Director General de Comunicacions. Deu ho fassa qui pot!

Diumenge passat es Retgidors donaren a D. Sebastia Perelló un dinar an es Port per aver-lo fet Judge de Pau. Molt bé.

A ses muntanyes de Sa Torre i So'n Cladera se calà foc no saben com. Cal anar alerta ara d'estiu.